

Чупрій Леонід Васильович
Хачатуров Дмитро Костянтинович
Паламаренко Олексій Сергійович

Цінності, владоутворюючі ресурси та чинники формування громадянського суспільства

УДК 323.21
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-3.19>

Чупрій Леонід Васильович
доктор політичних наук, професор,
старший науковий співробітник
НДЦ «Інститут соціально-правових та політичних досліджень імені О. Яременка»,
професор кафедри психології,
педагогіки та суспільних дисциплін
Державного податкового університету
вул. Університетська, 23, Ірпінь,
Київська область, Україна
ORCID: 0000-0002-4965-2750

Хачатуров Дмитро Костянтинович
аспірант
Європейського університету
бульвар академіка Вернадського, 16В,
Київ, Україна
ORCID: 0009-0009-9704-7318

Паламаренко Олексій Сергійович
аспірант
Європейського університету
бульвар академіка Вернадського, 16В,
Київ, Україна
ORCID: 0009-0001-6224-1850

Стаття присвячена дослідженню цінностей, владоутворюючих ресурсів та чинників формування громадянського суспільства. У дослідженні застосовано низку методів, зокрема історичний, структурно-функціональний, нормативно-ціннісний методи, а також методи аналізу і синтезу. Аналізуються етапи розвитку громадянського суспільства. Зазначається, що філософське визначення "громадянського суспільства" було введено в наукову теорію ще Аристотелем, який відзначає, що істинне громадянство існує лише там, де верховна влада діє в інтересах загального блага. Вказується, що в період Нового часу, зокрема, епохи Відродження видатний італійський мислитель Н.Макіавеллі сформулював теорію, відповідно до якої громадянське суспільство розглядалося як сукупність інтересів – класових, станових, партійних, однак в такому суспільстві були відсутні передумови для демократії. Підкреслюється, що більшість сучасних дослідників солідарні у тому, що поняття громадянське суспільство стосується неполітичної частини суспільної системи. Акцентовується увага на тому, що громадянське суспільство – це сфера спілкування, взаємодії, спонтанної самоорганізації та самоврядування вільних індивідів на основі добровільно сформованих асоціацій, які захищені необхідними законами від прямого втручання і регламентації з боку держави і в якій переважають громадянські цінності. Вказується що ключовими цінностями громадянського суспільства є громадянські права і свободи, політичні права, соціальні права громадян. Зазначається, що владоутворюючими ресурсами громадянського суспільства є суверенітет народу стосовно державної влади; право на формування політичних партій, суспільних рухів; ринкова економіка; право приватної власності; формування складу політичної еліти через політичні вибори. Аналізуються основні моделі відносин, що встановлюються між державою і громадянським суспільством.

Ключові слова: громадянське суспільство, цінності, держава, влада, права і свободи людини, самоорганізація.

Постановка проблеми. Україна сьогодні переживає повномасштабне російське вторгнення, що принесло значні страждання українському народові. Проте в цих умовах значно посилюється рівень самоорганізації українського суспільства. Одним із головних показників зміцнення громадянського суспільства в Україні є розуміння громадянами особистої відповідальності за стан суспільного життя: в економічній, політичній, соціальній та насамперед оборонній сферах. Сьогодні більшість населення України усвідомлює, що саме їм, громадянам, належить вирішальна роль у виконанні законів, що прагнення змінити державу не можна покласти лише на політиків. Лише об'єднавшись всі українці зможуть дати гідну відсіч російському агресорові і повернути тимчасово окуповані території. І саме завдяки волонтерському руху, який був особливо активним на початку російського вторгнення, ми змогли значно допомогти Збройним силам України у протистоянні з російським агресором.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню громадянського суспільства присвячені роботи М. Братасюк, Ю. Габермаса, Дж. Кіна,

Р. Патнама, Н. Розенблюма. А. Карася, М. Кравчука, М. Козюбри, А. Крижановського, В. Кременя, О. Корнієвського, І. Кресіної, М. Михальченко, Л. Нагорної, М. Обушного, В. Полохало, Р. Сакви, Г. Симона, Ж. Сапіра, Ф. Рудича, С. Телешуна, В. Яблонського, Ю. Шайгородського, В. Череватюк та ін. Певні аспекти громадянського суспільства аналізували такі дослідники як В. Баркова, М. Бунік, А. Грамчук, В. Кратюк, О. Майданник, Ф. Медвідь, В. Сукачов, Ю. Узун, В. Цвих, Г. Щедрова тощо. Попри велику увагу науковців до проблем формування громадянського суспільства, цілий ряд питань потребують подальшого розвитку і концептуалізації.

Формулювання мети статті. Проаналізувати основні цінності, владоутворюючі ресурси та чинники формування громадянського суспільства, що досліджуються в сучасній політичній науці.

Методи дослідження. У дослідженні застосовано низку методів, зокрема історичний, структурно-функціональний, нормативно-ціннісний методи, а також методи аналізу і синтезу.

Виклад основного матеріалу. Для найповнішого сучасного трактування поняття «громадян-

ське суспільство», його історико-філософської легітимності необхідно враховувати етапи його історичного розвитку. Філософське визначення «громадянського суспільства» було введено в наукову теорію ще Аристотелем. За твердженням видатного мислителя, перш ніж визначати поняття «держава», слід з'ясувати сутність поняття «громадянин», бо держава є не що інше як сукупність громадян, громадянське суспільство [1, с. 5].

В період Нового часу, зокрема, епохи Відродження видатний італійський мислитель Н. Макіавеллі сформулював теорію, відповідно до якої громадянське суспільство розглядалося як сукупність інтересів – класових, станових, партійних. Однак в такому суспільстві були відсутні передумови для демократії, тому що остання вимагає від народу належної етичної основи – благородства, честі, відповідальності у всьому, що належить до захисту суспільного інтересу і тим більше республіканського ладу. Причину соціальних і державних змін Н. Макіавеллі вбачає у викривленні суспільної моралі. Суспільство, вражене споживанням, яке лише в цьому вбачає своє благополуччя, не здатне ані створити республіканську форму правління, ані тим більше захистити її. Пасивне суспільство, яке зрідка відгукується на супротив непосильному гніту, не може вважатися громадянським [4, с. 36].

Поступово у суспільних науках почали вирізняти класичні та новітні інтерпретації категорії «громадянське суспільство». В основі класичних інтерпретацій громадянського суспільства лежать ідеї Дж. Локка, А. Де Токвіля та Г. Гегеля [8].

1. Локкіанська інтерпретація громадянського суспільства передбачає протиставлення природного та громадянського стану суспільства; особа веде себе одним чином у приватному житті і іншим чином – у суспільному.

2. В гегелівській інтерпретації громадянське суспільство розглядається як наслідок утвердження індивідуалістичної свідомості та правової державою.

3. За токвілівською інтерпретацією передумовою перетворення суспільства на громадянське вважається діяльність громадян у рамках асоціацій.

У сучасній політичній науці існує велика кількість визначень поняття «громадянське суспільство». Тому, перш ніж приступити до аналізу визначень, можна виокремити спільні складові цих концепцій. По-перше, всі без винятку вчені солідарні у тому, що поняття громадянське суспільство стосується неполітичної частини суспільної системи. Це суспільство, яке має певні ознаки і якісні характеристики. Помилково вважати кожне суспільство громадянським. По-друге, громадянське суспільство кожної з держав еволюціонує у часі і має певні часові та національні різновиди. По-третє, струк-

турно громадянське суспільство є частиною соціальної (соціетальної) сфери суспільного життя і у зародковому стані є у кожній країні, однак має різні «розміри», які й визначають появу тих чи інших політичних режимів.

Відомий фахівець у галузі транзитології, американський політолог Ф. Шміттер під громадянським суспільством розуміє сукупність чи систему самоорганізуючих посередницьких груп, які, по-перше, відносно незалежні як від органів державної влади, так і від недержавних суб'єктів виробництва і відтворення (фірма, сім'я); по-друге, здатні планувати і здійснювати колективні акції задля захисту (досягнення) своїх інтересів та мети; по-третє, не прагнуть підмінити собою ні державні структури, ні приватних виробників чи перейняти на себе функції з управління політиєю в цілому; по-четверте, згодні діяти в межах вже існуючих «громадських» або правових норм [9].

Ще один відомий дослідник феномену «громадянське суспільство» Ч. Тейлор – вживає дане поняття щонайменше у трьох значеннях:

1) громадянське суспільство – сукупність незалежних від держави громадських організацій, які утворюють так званий «третій сектор»;

2) громадянське суспільство – вся соціальна сфера, яка координує свої дії через низку добровільних асоціацій;

3) громадянське суспільство – фактор впливу на державну політику, який створюється сукупністю груп тиску та інших суб'єктів впливу на політичний процес у суспільстві [10, с. 130].

Слід зазначити, що поняття громадянське суспільство характеризує плюралістичний тип відносин, організації і захисту групових інтересів та стосунків асоціацій громадян з державою, що істотно відрізняється від двох інших типів – клієнтелізму та корпоратизму. організаційний плюралізм здатний перетворити людей, що мають спільні групові інтереси, на суб'єктів суспільного і політичного життя. Саме він забезпечує можливість активного громадського життя і веде до утворення партій, які є наступною ланкою представництва специфічних групових інтересів та їх захисту політичними засобами.

Аналізуючи основні цінності громадянського суспільства, слід виділити такі:

1. Громадянські права і свободи – права і свободи, що визначають правовий статус громадянина з погляду можливостей його участі в усіх сферах життя суспільства і держави. До них належать права на: життя, свободу та особисту недоторканність; повагу їх гідності; недоторканність житла; таємницю листування, телефонних розмов, іншої кореспонденції; свободу пересування і вільний вибір місця проживання [5, с. 110].

2. Політичні права – права громадян брати участь у політичному житті своєї країни, зокрема

у здійсненні безпосередньої демократії, державної влади, місцевого самоврядування тощо. Наявність цих прав, їх обсяг, повнота, системність, реальність, гарантованість є показниками демократизму суспільства і держави, державного і суспільного ладу, статусу особи в суспільстві й державі [5, с. 110].

3. Соціальні права громадян – права людини і громадянина у соціальній сфері, що полягають у набутті соціальних благ, володінні, користуванні й розпоряджанні ними та їх захисті або вчиненні певних дій у цій сфері. До соціальних прав належать права на працю, на відпочинок, на соціальний захист, на житло, на достатній життєвий рівень, на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування та ін. сукупність цих прав становить систему соціального права. За допомогою цього права реалізується соціальна функція держави [5, с. 111].

Цінності неможливо захищати без «владоутворюючих ресурсів» – атрибутів, володіння якими збільшує можливості впливу власника на інших індивідів або групи. За Дж. Сарторі, владоутворюючі ресурси – «це міра і характер контролюючої влади, яку мають групи чисельністю не менше половини» [4, с. 120].

Владоутворюючі ресурси громадянського суспільства такі:

1) суверенітет народу стосовно державної влади;

2) право на формування політичних партій, суспільних рухів, народних фронтів, страйкових комітетів. Ці права закріплюються в конституції як права органів, чиє призначення – опонувати державній владі;

3) ринкова економіка;

4) право приватної власності, чим забезпечується незалежність громадян від держави як від монопольного власника на засоби виробництва, який регламентує робочий час, зарплатню, її виплату чи невиплату і як наслідок, забезпечення дотримання прав людини, формування середнього класу, економічної еліти, яка діє через інститут лобіювання.

5) формування складу політичної еліти через політичні вибори;

6) володіння прерогативою визначати легітимність політичної влади в кожен конкретний момент політичного процесу [4, с. 123].

Також слід зазначити, що умовою розвитку громадянського суспільства, є, по-перше, високий рівень політичної інституціоналізації та, по-друге, високий рівень соціально-економічного розвитку. Без політичної інституціоналізації чи соціально-економічного розвитку навіть мобілізоване громадянське суспільство буде, найпевніше, своєрідним непередбачуваним, а отже, потенційно дестабілізуючим чинником.

Громадянське суспільство не виникає у позадержавному просторі. Воно може сформуватися лише у процесі діалогу з державою. Як і права людини мають своє джерело у їх порушенні і загрозі, так і громадянське суспільство може виникнути лише як реакція на певні загрози (утиски) з боку держави або ж для артикуляції інтересів громадян, але знову ж таки перед державою. Зрозуміло, що створити всі викладені вище умови неможливо без втручання держави. Тому доречно сформулювати універсальні характеристики ролі держави у створенні передумов для становлення громадянського суспільства [2, с. 380]:

1) створення державою умов для формування в країні міцної соціальної бази громадянського суспільства – стійкого і самодостатнього середнього класу з відповідною свідомістю, політичною поведінкою і типом політичної культури;

2) формування нормативно-правової бази для діяльності громадських організацій в країні;

3) чітке дотримання державою принципу «рівності усіх перед законом», який би виключав або обмежував розвиток в країні корупційних процесів;

4) утвердження в суспільстві базових цінностей демократії, незалежної і справедливої судової системи, чітке дотримання норм виборчого законодавства;

5) проведення в країні осмисленої державної молодіжної політики, що розглядала б молодь як стратегічний резерв демократичних перетворень в країні;

6) культивування в суспільстві переваг толерантної поведінки – основи створення морального середовища для формування громадянського суспільства.

Тобто при визначенні ролі держави йдеться про систему опосередкованих впливів та засобів, запроваджуваних державою, які б активізували процеси самоорганізації суспільства. Тому політика держави має спрямовуватися на те, щоб створити умови для встановлення клімату довіри між державою та суспільством, толерантного середовища функціонування і розвитку демократичної соціально-політичної системи. Тобто йдеться про системоутворюючі ознаки громадянського суспільства, що передбачає: високий рівень самоорганізації, особливий якісний стан громадських зв'язків і соціальних взаємодій (інтеракцій), вільну і добровільну участь в громадських справах, наявність реальних громадянських прав і свобод, саме становлення людини як громадянина [2, с. 380].

Але за будь-яких обставин реалізація матеріальних і духовних інтересів, яка ставиться за мету громадянської активності, дозволяє розглядати громадянське суспільство як об'єднання людей, зацікавлених у забезпеченні достойного життя для кожної людини зокрема. Проте ідентичність

людини неминуче доповнюється тими рольовими навантаженнями, які виражають той чи інший «модус» громадянськості і, по-своєму характеризують певний тип відносин громадянського суспільства з державою. Кожного разу, залежно від розв'язання завдань взаємодія держави з громадянським суспільством набуває певної форми, створюючи соціальні простори зі специфічними структурними, організаційними та процесуальними характеристиками.

Конкретні форми активності обумовлені типом політичного режиму. У тоталітарній державі можливість несанкціонованої державою політичної активності повністю виключається. В авторитарній державі політична активність регулюється і контролюється державою. В демократичній – політична активність виявляється у діяльності партій, рухів, груп інтересів, в електоральній активності громадян.

Слід зазначити, що держава як політичний інститут, визначаючи статус членів громадянського суспільства, реально взаємодіє лише з найактивнішою його частиною в особі політично активного населення. Відтак умови самозбереження і саморозвитку громадянського суспільства вимагають від неї відповідних зусиль з організаційно-політичного закріплення гарантій плюралізму і надання усім громадянам можливості самовираження, ідейної, економічної та правової конкуренції. Звідси й необхідність захисту права приватної власності, а також недержавних структур у різних сферах суспільства. Якщо цей бік діяльності держави щодо громадянського суспільства не задовольняється, превалюють політичні форми його самопрезентації, що характерно для перехідних або нестабільних держав. Водночас це вказує на недосконалість демократії. Крім того, політичні форми самопрезентації призводять, як правило, до загострення екстремізму, що стримує розвиток демократії, бо політика уряду стає популістською або реакційною.

Інша модель відносин встановлюється між державою і громадянським суспільством, коли держава має за мету не владу, а управління – регулювання соціальних взаємовідносин людей. У цьому випадку держава виступає як орган макроуправління, який керується загальнонаціональними завданнями, а не як центр владування. Тому у цьому випадку відносини держава – громадянське суспільство є відносинами партнерства. Громадянське суспільство у цьому випадку представлене людьми, які вступають в асоціацію одне з одним не для діалогу з владою, а заради реалізації власних інтересів на основі саморегуляції та самоорганізації. Держава як орган макроуправління виконує роль інтегратора соціуму тільки у поєднанні з процесами самоорганізації та саморегуляції тих чи інших соціальних груп. У цьому

аспекті громадянське суспільство набуває статусу конституційованого партнера держави. Відтак можливості самодіяльності громадян безпосередньо залежать від структури, кадрового і ресурсного оснащення органів управління, тобто бюрократії. Держава ж встановлює для взаємодії з громадянським суспільством універсальний критерій взаємовідносин – законність [7, с. 35].

Слід звернути увагу на одну з можливих крайнощів у розвитку громадянських відносин. Підміна у ряді випадків державно-владних відносин неформалізованими громадянськими стосунками може мати небезпечні наслідки. Ця загроза виникає насамперед у перехідних країнах, де держава часто слабка і неспроможна розв'язувати важливі суспільні проблеми. У цьому випадку розвивається «квазігромадянське суспільство», яке перебирає на себе значну частину державно-владних функцій і виступає конкуруючим суб'єктом щодо офіційної державної влади. На думку дослідника Л. Чупрія, «квазігромадянське суспільство» нічим не відрізняється від класичної теоретичної моделі «нормального» громадянського суспільства. Однак відмінність полягає в тому, що нормальне громадянське суспільство завжди взаємодіє з державою через легітимні канали, тоді як «квазігромадянське» – навпаки. В результаті виникає своєрідне подвоєння держави, коли поряд з офіційною постає «тіньова» держава, зазвичай заснована на корупції, яка обслуговує неструктуровані чи структуровані нелегально спільноти людей в обмін на відповідні послуги [6, с. 467].

Отже, громадянське суспільство – це рівень розвитку суспільства, яке стає домінуючим соціальним, економічним, а у разі необхідності – й політичним актором. Подібна якість суспільства можлива лише за умови наявності повного набору громадських організацій, створених «знизу» та легітимних інструментів, які у своїй взаємодії забезпечують доступ суспільства до формування державної політики та політичних рішень [2, с. 379].

Однак категоричність думки щодо неможливості розбудови громадянського суспільства, на наш погляд, не виключає можливості стимулювати його створення через цілеспрямоване розширення норм та процедур, які уможливають широкий доступ громадян до продукування та прийняття політичних рішень.

І, нарешті, останньою властивістю громадянського суспільства, яка безпосередньо впливає з визнання поряд із державною недержавної сфери, тобто тієї сфери, де формується і розвивається громадянське суспільство, є наявність самоврядних органів, які діють на основі самоорганізації за територіальною ознакою, тобто здатні до утворення на вільній основі різноманітних структур, які б сприяли реалізації, забезпеченню чи захисту конкретних інтересів.

Висновки. Підсумовуючи слід зазначити, що поняття громадянське суспільство характеризує плюралістичний тип відносин, організації і захисту групових інтересів та стосунків асоціацій громадян з державою, що істотно відрізняється від двох інших типів – клієнтелізму та корпоратизму. Організаційний плюралізм здатний перетворити людей, що мають спільні групові інтереси, на суб'єктів суспільного і політичного життя. Саме він забезпечує можливість активного громадського життя і веде до утворення партій, які є наступною ланкою представництва специфічних групових інтересів та їх захисту політичними засобами.

Вказується що ключовими цінностями громадянського суспільства є громадянські права і свободи, політичні права, соціальні права громадян. Зазначається, що владоутворюючими ресурсами громадянського суспільства є суверенітет народу стосовно державної влади; право на формування політичних партій, суспільних рухів, тощо; ринкова економіка; право приватної власності; формування складу політичної еліти через політичні вибори.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арістотель. Політика / Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. К.: Основи, 2000. 239 с.
2. Кресіна І. О. Держава і громадянське суспільство: проблеми взаємодії. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2013. Вип. 62. С. 378–383.
3. Нікколо Мак'явеллі. Флорентійські хроніки. Державець. Переклад з італійської: Анатоль Перепадя. Київ: Основи, 1998. 492 с.
4. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів. Пер. з 2-го англ. вид. Київ, 2001. 224 с.
5. Разметаєва Ю.С. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства: до постановки питання. *Юридичний вісник*. 2006. № 1. С. 110–113.
6. Чупрій Л.В., Гай-Нижник П.П. Національні інтереси, національні цінності та національні цілі як структуроформуючі чинники політики національної безпеки. *Гілея: науковий вісник*. 2014. № 84(5). С. 465–471.
7. Фрицький О., Соловйова І. Державна влада в Україні як конституційно-правовий інститут. *Вісник Академії правових наук України*. 1998. № 1. С. 34–41.
8. Hegel G.W.F. (2001). *Philosophy of Right*. Batoche Books Kitchener. 281 s.
9. Schmitter, Philippe C., and Marc Blecher. (2021). *Politics as a Science: a prolegomenon*. London: Routledge. URL: https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/40044/9780367469498_text.pdf?sequence=1&isallowed=y

Routledge. URL: https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/40044/9780367469498_text.pdf?sequence=1&isallowed=y

10. Taylor, Charles (1982). «The Diversity of Goods». in Sen, Amartya; Williams, Bernard (eds.). *Utilitarianism and Beyond*. cambridge: cambridge University press. pp. 129–144.

REFERENCES:

1. Aristotel (2000). *Polityka [policy]*. per. z davnohr. ta peredm. O. Kysliuka. K.: Osnovy. 239 s. [in Ukrainian].
2. Kresina, I. (2013). *Derzhava i hromadianske suspilstvo: problemy vzaiemodii [The state and civil society: problems of interaction]*. *Derzhava i pravo. Yurydychni i politychni nauky*. Vyp. 62. S. 378–383. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dip_2013_62_61 [in Ukrainian].
3. Makiavelli, N. (1998). *Florentiiski khroniky. Derzhavets [Florentine chronicles. The ruler]*. pereklad z italiiskoi: anatul perepadia. Kyiv: osnovy, 492 s. [in Ukrainian].
4. Captopi, Dzh. (2001). *Porivnialna konstytutsiina inzheneriia: Doslidzhennia struktur, motyviv i rezultativ [comparative constitutional engineering: a Study of Structures, Motives, and Results]*. per. z 2-ho anh. vyd. Kyiv. 224 s. [in Ukrainian].
5. Razmietaieva Yu.S. (2006). *Prava liudyny yak fundamentalna tsinnist hromadianskoho suspilstva: do postanovky pytannia [Human rights as a fundamental value of civil society: before posing the question]*. *Yurydychnyi visnyk*. № 1. S. 110–113. [in Ukrainian].
6. Chuprii L.V., Hai-Nyzhnyk p.p. (2014). *Natsionalni interecy, natsionalni tsinnosti ta natsionalni tsili yak ctруктуроformuiuchi chynnyky polityky natsionalnoi bezpeky [National interests, national values and national goals as structuring factors of national security policy]*. *Hileia: naukovyi visnyk*. № 84(5). pp. 465–471. [in Ukrainian].
7. Frytskyi O., Soloviova I. (1998). *Derzhavna vlada v Ukraini yak konstytutsiino-pravovyi instytut [State power in Ukraine as a constitutional and legal institution]*. *Visnyk akademii pravovykh nauk Ukrainy*. 1998. S. 34–41. [in Ukrainian].
8. Hegel G.W.F. (2001). *Philosophy of Right*. Batoche Books Kitchener. 281 s.
9. Schmitter, Philippe C., and Marc Blecher. (2021). *Politics as a Science: a prolegomenon*. London: Routledge. URL: https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/40044/9780367469498_text.pdf?sequence=1&isallowed=y
10. Taylor, Charles (1982). «The Diversity of Goods». in Sen, Amartya; Williams, Bernard (eds.). *Utilitarianism and Beyond*. cambridge: cambridge University press. pp. 129–144.

Values, governing people and factors of the formation of civil society

Chupriy Leonid Vasyliovych

Doctor of Political Sciences, Professor,
Senior Research Fellow
NDC "Institute of Socio-Legal and Political
Research named after O. Yaremenko",
Professor at the Department
of Psychology, Pedagogy and Social
Disciplines
State Tax University
University str., 23, Irpin, Kyiv region,
Ukraine
ORCID: 0000-0002-4965-2750

Khachaturov Dmytro Kostyantynovich

Postgraduate Student
European University
Academician Vernadskyi Boulevard, 16V,
Kyiv, Ukraine
ORCID: 0009-0009-9704-7318

Palamarenko Oleksiy Serhiyovych

Postgraduate Student
European University
Academician Vernadskyi Boulevard, 16V,
Kyiv, Ukraine
ORCID: 0009-0001-6224-1850

The article is devoted to the study of values, power-generating resources and factors of the formation of civil society. The research uses a number of methods, including historical, structural-functional, normative-value methods, as well as methods of analysis and synthesis. The stages of civil society development are analyzed. It is noted that the philosophical definition of «civil society» was introduced into the scientific theory by apictotel, who noted that true citizenship exists only where the educational authority acts in intepecah of the common good. It is indicated that in the period of the New age, the age of awakening, the outstanding Italian thinker N. Machiavelli formulated a theory according to which civil society looked at it as a whole. There were intellectuals – clansmen, men, and women, but in such a society there were no guidelines for democracy. It is emphasized that the majority of modern researchers agree that the concept of civil society is a non-political part of the social system. Emphasis is placed on the fact that civil society is a form of communication, interaction, spontaneous organization and social development of free individuals in voluntarily formed associations and which are protected by the necessary laws from direct interference and regulation on the part of the state and in which civic values are respected. It is indicated that the key values of civil society are civil rights and freedoms, political rights, and social rights of citizens. It is noted that the power-forming members of the civil society are the superintendent of the central government; support for the formation of political parties, social movements, etc.; private property; formation of the structure of the political elite through political elections. The main models of relations established between the state and civil society are analyzed.

Key words: civil society, values, money, civil rights and freedoms, self-organization.